

TELEGRAFUL ROMAN.

Apere Marția, Joi și Sâmbata

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român“, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Despre adunarea națională.

De câte ori se țin adunări românesci, fie politice, fie culturale, presa ovreio-magiară cu o perfidie infamă respândesc cele mai calunioase, false și revoltătoare vesti despre decursul adunărilor și despre români în genere. Este cunoscut acest lucru, care numai onore nu face compatrioților nostri magiari, dar cu toate aceste din nou trebuie să revenim asupra lui, de nou trebuie să-l infierăm.

Ne aducem bine aminte de faimele tendențioase, ce le-a răspândit presa magiară, când s'a ținut mai în urmă la Sibiu adunarea generală a „Asociațiunii transilvane“, la anul 1892, fiind a o compromite, a o învinovăți, că în adunările ei se face politică, se agitază și alte calumnii, ca să-i strice, să o pericliteze. În urmă s'a dovedit, că toate aceste au fost false, neadevurate, căci adunarea și serbările au decurs în ordine perfectă și liniște; în adunări nici vorbă de politică n'a fost și presa ovreio-magiară a ramas de rușine.

A urmat în vara anului trecut 1893 conferența națională română, cu falnicele ei serbări. Acelaș lucru s'a repetit în foile magiare, aceleași calumnii s'au scris la adresa românilor, fiind a implica în politica militantă românească și instituțiuni culturale și economice, cari n'au de-a face nimic cu politica, precum „Asociațiunea trnă“ despre care au scris, că suferă în birourile ei ținerea de consultări și conferențe politice secrete, apoi institutul „Albina“, că dă bani pentru agitațiuni ș. a. mai departe, că în zilele conferenței românilor au înscenat bătăi de stradă și de birturi etc. toate dovedite în urmă literalmente de neadevurate și scornite cu cea mai mișelăscă intențiune.

Și învățat-au ceva foile magiare din împrejurarea, că în aceste două cazuri, precum și în altele din diferite locuri au fost date de minciună? Nu, n'au învățat, n'au voit să învețe nimic și astfel vedem, că în rapoartele, ce le publică ele asupra adunării naționale din 28 I. tr. șirul falsităților și calunniilor se ține lanț.

Unele, ca să slăbescă însemnătatea adunării, scriu, că n'au fost adunați la Sibiu mai mult de 500 - 600 de alegători, precum știut este, că au fost de 5—6 ori atâția. Mai spun apoi, că în adunare poporul magiar a fost batjocorit și injurat, ceea-ce este de nou neadevurat și și de altcum este știut, că poporul român e cu mult mai nobil în faptele și vorbele sale, decât să se dejosescă pe sine, batjocorind pe alte popore, cum fac bunăoară magiarii. Au venit mai departe între altele cu calumnia obicinuită, că în zilele adunării au fost ciocniri și bătăi între români și în nerușinarea lor au mers așa departe, încât înșiră cu numele persoane, cari ar fi fost bătute, cari însă nici nu există. Și acesta o scriu foi de frunte magiare, cum e „Egyetértés“ și „P. Lloyd“. Că toate acestea sunt scornituri infame, ne dovedesc mai bine „răspunsul din oficiu“, ce-l dă căpitănel poliției din Sibiu redacțiunii

diarului „Tribuna“, la cererea ei și care este următorul:

La întrebarea făcută în scris dela 1 c. n. „dacă și care din scandalurile de stradă și bătăi, povestite în articolul de fond al lui „Pester Lloyd“ dela 23 Novembre au venit la cunoștința poliției“, — vă fac cunoscut, că la noi în oficiu n'avem cunoștință de nici un asemenea cas și că cercetările speciale întreprinse spre acest scop au dat un rezultat negativ.

Sibiu, 2 Decembre, 1894.

Căpitănel orașului:
Simonis.

(L. S.)

Dar cu acesta nu-i destul. Calumnierea se ridică mai sus, își face intrarea în dietă. Caraghiosul voiajer, deputatul Pázmándy are meritul de a o fi adus acolo. În ședința de Sâmbătă 1 Decembre c. el a adresat ministrului de interne Hieronymi o interpelație cu privire la adunarea română din Sibiu, în care întrebând pe ministrul, că are cunoștință despre hotărârile adunării și cu deosebire despre p. 6. în care se dă expresiune intențiunii de-a se ține un congres al naționalităților, continuă cu întrebările astfel:

Are cunoștință dl ministru de interne că pentru reprezentarea așanumitelor interese române s'au ales în Sibiu un comitet secret, care are de problemă specială a susține și nutri legătura între români din Ungaria și străinătate?

Față de faptele aceste ce are de gând să facă ministrul, ca odată pacea și liniștea cetățenilor magiari să fie asigurată de agitațiile de naționalitate?

Ministrul Hieronymi a răspuns pe scurt, că pentru liniște el a luat măsurile de lipsă, că a permis ținerea adunării populare (așa o numesc Hieronymi) române, fiind înșinuată la timp, dar nu va permite congresul naționalităților și în fine, că răspuns meritoric va da, după ce va primi raport oficios din Sibiu.

Întrebăm acum, nu sunt este calumnii? De unde își scote Pázmándy informația cu comitetul secret, când nici umbră de adevăr nu are? Sau poate e vre-o halucinație? Acesta încă e posibil, dar apoi cum stăm cu liniștea și pacea turburată de agitațiunile naționalităților? Oare noi români am turburat pacea, ori hordele magiare din Turda, Orade, Arad, Șimleu și alte locuri? Le știe foarte bine aceste Pázmándy, dar arma lui „cavalerăscă“ e calumnia și falsificarea adevărului.

În modul acesta propagă înfrățirea și pacea între cetățeni, de o parte presa ovreio-magiară, de altă parte Pázmándy și oamenii de pânura lui! Frumosa înfrățire, basată pe calumni!

Revista politică.

Se știe, că la reîntorcerea din Viena a ministrului Wekerle, acesta a asigurat în clubul partidei liberale, că e autorizat a declara, că sancționarea proiectelor bisericesci prezentate coronei va urma cât mai îngrabă. Foile guvernamentale serbau ore cum triumful guvernului, cu toate că cunoșteau adevărata stare a lucrului:

incurcătura politică și situațiunea critică, în care a ajuns guvernul prin manifestările kossuthiste, ce s'au făcut prin orașele Ungariei.

Au trecut multe zile de atunci și sancționarea n'a mai urmat. Câte o foie mai amintesc, că ea va urma în zilele procsime, — dar scirea se dă cu totă reserva.

Lui „Bud. Hirlap“ i-se scrie din Viena, că ministrul Wekerle n'a primit nici o asigurare, că proiectele vor fi sancționate. Coróna tocmai este contra sancționării și la acesta o forțeză împrejurările externe. Țarul Nicolae II-lea al Rusiei vrea să încapă o acțiune politică bisericăscă pentru creștinii din Turcia spre a le câștiga o deplină autonomie în biserica lor. Acesta politică bisericăscă trebuie spriginită și de monarhia noastră, dar spre acest scop e necesar să domnesc în internul țării pace confesională. Prin sancționarea proiectelor s'ar nasce lupte confesionale, care ar ave urmări grave.

* * *

Situațiunea incurcată a mai agravată și căderea unui proiect de lege în dietă. Proiectul despre înființarea unei comedii pentru care statul se anticipeze un ajutoriu de 200,000 fl. Opoziția a avut o majoritate de 2 voturi. Acesta este al doilea cas, că un proiect al guvernului a cădut prin opoziție. Primul cas s'a întâmplat sub guvernul lui Tisza. După regulamentul acest proiect numai poate fi prezentat în acesta sesiune.

* * *

Diarul „Pester Lloyd“ a primit dela corespondentul său din Petersburg o telegramă, prin care se anunță că demisiunea dlui Pobiedonossew procurorul suprem al Sinodului, din postul său, e numai o cestiune de timp.

Împărătesa văduvă își dă știința pentru a menține pe d. Pobiedonossew în funcțiune, dar țarul Nicolae e ferm hotărât a nu-l mai avea ca ministru al cultelor.

* * *

Scirile din Viena anunță, că Flourens, fost ministru al Franciei, și care de repetate ori a luat cauza noastră națională în apărare, a sosit în Viena unde a petrecut pentru a se convinge despre cestiunea naționalităților, în Ungaria. A fost și la Budapesta unde a convorbit cu Tisza și cont. Csáky.

* * *

Comisiunea pentru reforma electorală în Austria s'a adunat în zilele trecute pentru a continua discuțiunea asupra declarării guvernului. Ministrul Bacquehem a declarat într'un mod foarte sceptic, că guvernul între actualele împrejurări nu așteaptă nici un rezultat pozitiv dela prezentarea unui proiect de lege pentru reforma legii electorale. Deputatul Iendrzejewicz spune că și polonii stau pe punctul de vedere autonomist al lui Schwarzenberg și doresc ca și acesta, ca deputații parlamentului să fie esmiși prin dietele provinciare. Deputatul Fanderlich declară, că dînsul e contra dreptului de alegere a dietelor provinciare, va sprigini însă ori-ce reformă a legii electorale pentru că acesta va fi o lovitură pentru partidul

liberal. Dînsul e de convingerea, că reforma legii electorale trebuie să se facă contra intereselor partidului liberal sau în cazul contrar să nu se facă de loc.

* * *

„Times“ aduce stirea, că Japonul pentru ca se fie pregătit la ori-ce eventualități, în butul pertractărilor de pace ia toate dispozițiunile necesare pentru purtarea unui războiu de iarnă. Spiritele sunt entuziasmate de știrea ocupării Portului-Arthur și gata la ori-ce sacrificiu, pe când în China se dă pe față din și în și tot mai mult antipatia și nemulțumirea față de actuala dinastie. În Peking e cea mai completă confusiune: viața americanilor și a europenilor e în pericol, fiind-că populațiunea chineză crede, că străinii sunt cauza principală a nenorocitului războiu.

Din Washington se scrie că la locurile oficiale se afirmă, că Japonul a dat Chinei răspuns favorabil la propozițiunile de pace ale acesteia, mijlocite prin consulul din Peking al Statelor-Unite. A pus însă condițiunea ca China să dea dovezi, că este și aplecată și în stare să împlinescă propozițiunile făcute.

* * *

Amnestia acordată de țarul Nicolae II cu ocazia căsătoriei sale nu poate fi încă judecată în totă largimea ei. Printre ușurințele de plata diferitelor datorii către stat și reducițiunile rămășițelor trebuie să ne gândim întâiu — țice Neue Freie Presse — la avansurile împărțite țăranilor și agriculturilor cu ocazia ultimei fîmete și recolte rele. Micșorarea pedepselor în parte făcute pentru crime în general se obicinuesce în ocaziuni de felul acesta. De interes politic special este participarea la amnestie a criminalilor politici. În Rusia crima politică are o însemnătate necunoscută în alte țări; ea se estinde asupra a tot ce este în contact cu politica și viața publică. De o cam dată și amnestia de acum rămâne în suspensio în privința criminalilor politici; va depinde abia de un raport al ministrului de interne, cari condamnați anume vor merita clemența.

În schimb amnestiarea crimelor politice rămasă necunoscută timp de 15 ani este o clemență importantă, pentru că mulți ruși cari trăesc în străinătate de frica pedepselor patriei, vor căde în categoria acesta. Permișiunea acordată polonilor, cari au luat parte la revoluția din 1863, cu greu vor mai pute ei să se bucare de clemența ce li s'a acordat și restul, care trăesc în străinătate, nu va recăpeta nici proprietățile, nici rangul anterior.

Ori cum, judecând după proporțiia persecuțiunilor politice din ultimii ani, amnestia țarului însemneză o ușurare prețioasă a crucei sorțe, care apăsa mii de oameni.

Dr. V. Mihályi — metropolit.

Am anunțat și noi mai înainte, după diarul „Pester Lloyd“, că Ilustrul episcop Dr. Mihályi a fost denumit de Majestatea Sa de arhiepiscop și metropolit de Alba-Iulia și Făgăraș

la Blaș. Denumirea a apărut sептă-măna trecută în foia oficială și este de următorul text:

„La propunerea ministrului meu unguresc de culte și instrucțiune publică numesc pe episcopul gr.-cat. de Lugoș Victor Mihályi arhiepiscop și metropolit gr.-cat. de Alba Iulia, respective Blaș“.

Dat Viena, 9 Novembre 1894.

Francisc Iosif m. p.

Baron Eötvös Loránd m. p.

Din acest incident foia „Unirea“ a scos un nr. festiv, în care salută cu reverință și bucurie pe noul metropolit, apoi comunică actul denumirii, precum și date din viața ilustrului prelat, despre activitatea Sa, ca episcop al Lugoșului etc.

Din datele biografice publicate în acest nr. al „Unirii“ estragem următoarele:

Dr. Victor Mihályi este membru al uneia dintre cele mai distinse și vechi familii românesce din Maramureș. S'a născut în 19 Maiu 1841 în comuna Jood din comitatul Maramureșului. Trimis de timpuriu la școală, deja la anul 1857 a depus examenul de maturitate la gimnaziul din Cașovia.

Având chemare pentru statul preotesc, fu trimis la Roma, unde ca alumn al colegiului gr.-catholic dela sfântul Atanasiu ascultă doi ani filosofia și patru ani teologia în colegiul de Propaganda Fide, și în 1863 câștigă doctoratul din s. teologie. De preot fu sfințit în 8 Novembre 1863 în biserica grecăscă din Roma, dedicată sântului Atanasiu.

Intorcându-se din Roma în diecesă Gherlei, de care se ținea, a fost în dată denumit de prefect de studii și profesor de istoria bisericească și dreptul canonic în seminarul teologic din Gherla. În această calitate desvoltă o activitate neobosită până în primăvara anului 1869, când fericitul metropolit Dr. Ioan Vancea, care atunci se despărțea de scaunul episcopesc al Gherlei și plecă la Blaș spre a-și ocupa scaunul metropolitan, îl denumii de secretariu metropolitan și-l aduse cu sine la Blaș.

Aici Dr. Victor Mihályi în calitate de secretariu metropolitan, asesor consistorial, asesor la tribunalul matrimonial de a două instanțe și de notariu la esactoratul archidieceșan, a desvoltat o activitate neobosită. Pentru meritele densusului metropolitan Vancea îl denumii la începutul anului 1873 de protopop onorariu, ér Maiestatea Sa monarhul nostru în 25 Novembre 1874 de episcop al diecesei Lugoșului. În Decembre 1874 Sântia Sa Papa Piu al IX-lea îl preconisă, ér metropolit Vancea îl consacra de episcop în biserica catedrală din Blaș în 14 Februarie, 1875.

În 7 Martiu 1875 episcopul Victor luă în mână sa energetică guvernarea celei mai mici și mai sărace diecese din provincia metropolitană gr.-cat. cu toate acestea multămită zelului său neobosit, diecesă această a făcut progrese foarte frumose, mai vrtos în consolidarea și organizarea sa internă.

Sfântia Sa Papa Leon al XIII-lea pentru meritele, ce și le-a câștigat episcopul Victor în diecesă Lugoșului, l'a denumit prelat domestic, asistent la tronul pontificiu și conte roman.

La alegerea candidaților pentru scaunul metropolitan, ținută în 16 Aprilie 1893, episcopul Lugoșului Victor a obținut 82 voturi și a fost propus Maiestății Sale de candidat în locul prim.

Acum dorința tuturor s'a împlinit. În 9 Novembre 1894 Majestatea Sa a denumit pe episcopul Lugoșului de arhiepiscop și metropolit de Alba Iulia și Făgăraș.

*

Denumirea episcopului Dr. Mihályi de metropolit a fost primită și salută cu bucurie în tota lumea românescă. Din Lugoș se anunță, că

după ce a apărut denumirea în foia oficială, s'au prezentat la curtea episcopăscă ofciolatele și corporațiunile diferitelor confesiuni pentru a felicita pe noul metropolit, ér' de altă parte ținând șosesc felicitări din toate părțile locuite de români.

Luăm și noi parte cu plăcere la această bucurie a tuturor românilor și dorim înaltului prelat viață lungă, în deplină sănătate și vigore corporală și spirituală, spre binele bisericeii Sale și a mult cercatului nostru popor.

La adunarea națională.

Raportul

comisiunii de 50 a adunării naționale dela 28 Novembre, cetit de referentul d-nul Russu Șirianu.

(Înceiere.)

Adevărul e, că concetățenii nostri maghiari așa și fac: kossuthiștii își au în program schimbarea radicală a legilor fundamentale actuale.

Constituitu-s'a ôre acest partid pe baza unor statute?

Nu!

Cu toate acestea nici unui ministru nu i-a venit în minte, să disolve acest partid, ci dimpotrivă, solicită sprgiul lui, ceea ce s'a petrecut de atâtea-ori în trecuta sesiune a parlamentului magiar.

În ordinul său de opreliște, ministrului îi place să ne confunde cu reuniunile. Dar' partidul nostru național nu este o reuniune, el este însuși poporul român, și esistența unui popor nu se poate desființa prin nici un fel de ordin ministerial.

Și chiar dacă în înțelesul ordinului ministerial dela 1875, la care se provocă ministrul de interne actual, ne-am apuca să ne organizăm ca reuniune politică, partidul național român n'ar mai pute funcționa ca atare, pentru-că acea ordinațiune ministerială nu iartă înființarea de reuniuni politice cu caracter național.

Se ăice anume: „Nemzetiségi egylet csak mint irodalmi és közmívelődési egylet alakulhat“.

Pe românesce: „Reuniune națională numai ca reuniune literară și de cultură se poate înființa“.

Se mai zice: „A „nemzeti“ czim használatá egyleteknek nem engedetik meg“.

Sau: „Titlul de „național“ reuniunilor nu se permite“.

Cu alte cuvinte, se oprește, în genere, întrebuintarea titlului de „național“ ori-cărei reuniuni.

Să ăicem însă, că ne-am constitui în reuniune, pe baza statutelor aprobate de guvern. Dar atunci partidul național nu numai că s'ar anihila, ci s'ar înjuga la carul guvernului, purându-se la discrețiunea lui nemărginită, căci în punctul IX din apendicele amintitei ordinațiuni, se spune anume:

„Dacă cutare „reuniune“ nu s'ar mărgini la scopul și sfera de activitate, normată în statute, și prin continuarea activității sale s'ar periclită interesele statului, se va suspenda și disolve fără amnare de cătră guvern“, ceea ce față cu noi n'ar întârzia să facă; deôre-ce îndată ce nu-i convine politica noastră, ar declara-o de periculoasă intereselor statului, mai ales că toate guvernele au tendința de a se identifica cu interesele statului.

Dacă așa stă cestia, și nu e altfel! evident, că și acest ordin ministerial e una din escepționalele măsuri întrebuintate spre a scôte din cadrul legii pe români. Avem în Ardél lege electorală escepțională; avem patenta împărătescă dela 1852. De ce nu s'ar reglementa în chip escepțional și esistența noastră ca popor?

Când în chip atât de vedit s'a ocolit constituția, când dispozițiunile legii s'au intervertit cu atâtea lipsă de sfielă, cine ôre dintre noi nu se convinge, că stăm în fața unui act nu arbitrar numai, dar care în primul rând țințese la desființarea partidului național român?!

Și cine dintre noi nu s'a cutremurat ôre, gândindu-se, că am pute fi destul de

slabi a lăsa să ni-se spargă și împrăști e rindurile?

Dacă îngrijorați suntem, e peste puință să nu ne gândim, că preem în activitatea noastră de organizare ca partid programul național a fost stindardul mare și iubit ce a strins pe toți românii la un loc, așa și în actuala luptă de apărare, tot numai programul dela 1881 ne pôte fi mântuirea.

Atunci am formulat revendicări.

Ađi, sfințit fiind drapelul nostru printr'o strădanie de ani mulți și jertfe date cu profusiune, cu atât mai mult trebuie să-l ținem sus, cu cât în cutele sale s'ascund dorințe ce încălesc inimile tuturor românilor, credințe, care au ajuns pentru întreg poporul nostru o religie sfântă.

Ne vom grupa atât mai strinși în jurul programului național, cu cât potrivnicii nostri politici mai ales în timpul din urmă l-au pus în discuție.

Este o utopie, au ăis ei, ceea-ce Români și-au înscris și mențin în programul lor.

Istoria ne învață însă, că cele mai frumose tendențe ale podorelor, numite la început utopii, profesate fiind în chip sincer și fără șovăire, au ajuns să fie nu numai realizate, dar chiar și mântuitoare popórelor.

Cu cât mai ales vom menține deci noi întreg și nealterat, programul național, al cărui fie-care punct răspunde unei necesități nu naționale numai, dar simțite adânc în viața statului; al cărui col mai combătut punct se întemeiază pe un trecut istoric recent?!

Cum? când din șinul rasei dominante se ridică voce, care n'are nici măcar calitatea de a fi a unui cetățen al statului și în mijlocul ovațiunilor nesfârșite cere schimbarea radicală a constituțiunii, noi, un popor întreg am pute ôre să slăbim în a susține un program, ale cărui principii i-s'au prefăcut în sânge națiunii noastre, un program, care parte cere reîntrarea în legalitate a stăpânirii, parte solicită legi ce au mai fost, și au fost spre mulțumirea și pacea întregului acestui colț de țară?!

Evident, că nu.

Tot atât de puțin am pute să ne depărțăm de cei, cari în ultimii ani au condus partidul național.

Plini de abnegațiune și devotament, ei nu s'au uitat că o să cadă rânjiți, ci când lupta a fost mai înverșunată, când a sta în șiruri însemna a te espune celor mai crude lovituri ale adversarilor, ei au rămas neclintii, și nici când au fost copleșiți de forță, ei arma nu înaintea adversarilor au depus-o, ci armă și drapel tovașilor buni și credincioși au încredințat.

Lupta, în care ei au cădut, constituie însă cea mai strălucită pagină a luptelor noastre naționale.

Procesul Memorandului rămâne celebru nu prin faptul, că într'insul au trecut la nemurire o bună parte din ce poporul român are mai distins dar el a servit ca privilegiu, ca poporul nostru să se manifesteze cu o tărie și conștiință cum istoria nu mai povestește în tot decursul vécurilor.

D-vóstră toți, și mulți încă ați fost atunci la Cluj, tuturora fiori v'au fulgerat întréga ființă. Nici unul dintre noi n'ar ști însă nici până ađi să-și dea sémă, ôre ce a fost mai mare: máhnirea că au vedit legile supuse ôrbelor patime omenesce — căci o prigonire politică se sêvrșia prin darea în judecată a membrilor comitetului național — ori bucuria, că vedeau forța poporului român manifestându-se cu neîntrecută însuflețire.

Dacă uimiți am rămas și adânc impresionăți de ăilele istorice dela Cluj, nu mai puțin îndurerați a trebuit să constatăm, că într'un stat ăis constituțional, se trage la judecată un popor întreg, pentru-că membrii comitetului național reprezentau voința alegătorilor români din Ungaria și Transilvania, prin subșternerea și răspândirea Memorandului ei îndeplineseră voința nestrămutată a alegătorilor români, ai căror delegați în conferența națională dela 23 Iulie 1893 s'au și identificat cu tot ce comitetul a sêvrșit.

Știm cu toții, violențele ce s'au comis cu ocazia acelu proces; cum începând cu plebea de pe stradă și terminând cu gendarmii, cari au fost introduși chiar și în sala de pertractare, s'a căutat ca românesia să fie intimidată.

Au urmat osânde grele.

Nu discutăm a-i, dacă a fost politic ori etic faptul, că s'au dat acele osânde.

Pentru noi și pentru posteritate. trebuie să constatăm însă, că românii nu s'au înfricat nici chiar după atât de nemilose lovituri. Dimpotrivă: s'au îndărjit, față de condamnăți iubirea lor a crescut, pentru că noi toți am considerat pe cei loviți ca suferind pentru a națiunii causă și nemernici am fi, când frunțașii primind rani, cei care îi urmăim, nu țe am acorda întregul nostru devotament, nu i-am acoperi cu trupurile noastre.

Tot atât de adevărat este, că românii pretutindeni au considerat osânda dela Cluj îndreptată nu numai contra celor puși pe banca acusașilor, dar contra tuturor membrilor devotați ai partidului național. Cât de mult solidaritatea a crescut și s'a manifestat cu acest privilegiu, cât de tare poporul întreg a ținut să arete iubirea și considerațiunea sa pentru cei luați la gónă, să pôte dovedi mai ales prin faptul, că ăi vară, când autorul ordinului, ce ne preocupă, a călătorit prin Ardél, românii în mod eclatant și de ministru tare simțit, s'au ferit a da față cu el.

Trbuie să mai constatăm la acest loc, că procesul Memorandului a fost numai începutul înfricării, că dela proces încôci s'a inaugurat un sistem de terorizare cum nu s'a mai pomenit în state constituționale. N'a fost destul, că agenții siguranței publice au împedecat mii de cetățeni români să asiste, ca simpli spectatori la proces, dar deja a două ăi după proces, membrii comitetului național au mers spre casă între baionetele gendarmilor, care au înșesat toate ăările.

La sate s'a început o gónă sêlbatică contra tuturor celor ce au fost la Cluj. Notari juđi și alți slujbași comurali, au fost pur și simplu destituiți și amendați de solgăbirae calificându-se ca tradare de patrie adesiunea lor cătră luptătorii causei române. Perchișițiunile domiciliare se făceau cu sutele și cu un aparat, de par'că în adevăr, s'ar fi descoperit vre-o conspirație, par'că am fi trăit în plin regim de teróre. Gendarmii au pêtruns nóptea în casele pacinicilor români, rêscolind totul, fără a păstra fie macar și numai cele mai elementare forme de legi, ci trecând preste considerațiunile umanitare, dela care încolo înce e brutalitatea. Agenții siguranței publice au mers până acolo că din simplă bănuială, au venerabil preot român a fost dus, drum lung și obositoriu, între baionete, l'au maltratât ca pe un uci-gaș, ceea-ce silit s'au vedit să constate chiar și autoritățile superióre. Nu s'a cruțat nici altarul sfânt, ci gendarmii au pêtruns chiar și în locașul dumeđeesc, nelăsând pe românii în pace nici chiar să și înalte ruga ferbinte cătră cer. Suboficierii de gendarmi s'au pus să controleze pe proși și în biserici, au oprit adunări învățătoresci și preoțesci. Peste tot: drepturi înscrise nouă în constituția statului au fost ignorate, călcate în picióre cu un cinism revoltător.

ÉR că în adevăr să se deie aspectul de domne tristă cu baioneta, s'a adus asupra capului nostru miliție, fără ca prio o singură abatere dela lege din partea noastră să se pótă iustifica acele măsuri.

E ne mai pomenită apoi góna, ce se pornise contra tinerimii noastre universitare. 43 dintre cei mai de valóre studenți universitari erau cât pe aci să facă cunoscință cu temnița numai pentru că, cu privilegiul procesului din Cluj, ei au arêtat că nu vor să se deslipescă de tulpină, de părinții și de frații lor, ci în chip laudabil au ținut să demonstreze, că națiunea noastră are viitor frumos, căci îi avem pe ei, fala și comóra noastră.

Ce se mai ăicem apoi de faptul, că chiar țerance au fost prigonite pentru că ele au purtat brâu tricolar și au cântat doine românesce — că în multe locuri s'au oprit horele (jocurile) și ori ce petrecere națională, pentru că având consciența certată, cei dela stăpânire în toate vedeau conspirație, în toate tradare de patrie și agitațiune perversă.

Intr'astea curtea cu jurași dela Cluj urma a da aprópe pe fiecare sêptemână câte un spectacol, câte un verdict, unul mai aspru decât celalalt, așa că afară de osândiții în procesul Memorandului au intrat în temniță încă 30 de români.

Sunt nenumărate apoi condamnări făcute pe la judecătorii ceruale, dar nu mai ales pedepsele date pe cale administrativă, căci lucru unic în felul său: la noi administrația are și lătitutinea de a ne împovăra în anumite cazuri cu amende grele și chiar cu temniță ordinară.

Nimic n'a produs inșe furtună și indignare, ca arestarea bruscă a membrilor comitetului național.

Șeful care a încărunit în luptă onorabilă și leală, el, stejar fanic al unui popor plin de viață, a fost ridicat brutal și pornit spre temniță ca un făcător de rele. Preotul, care abia eșise din temniță, abia că a avut timp să ingenunchez la altariul dumnezeesc, de-asemeni a fost ridicat dintre sătenii, care îl înconjurau cu o sfântă adorare. Ați zace zăvorit, pentru ani mulți, în singurătatea uciđătoare a temniței. Tot așa s'a întâmplat și cu ceilalți bărbați vrednici și luptători neînfrânți ai noștri, cu toate că legea spune lămurit, că numai făcătorii de rele care se împotrivesc sunt de tratat astfel. Liniștea și pacea a decii de familii a fost nimicită, și ați nu scim cine suferă mai mult: cei închiși în temniță, ori exilatele de de prin giurul zidurilor, cu atăta blăstem încercate? Nu scim pe cine să deplângem mai tare: pe părinții răpiți din sinul familiei lor iubite, ori copiii nevinovați, care cresc în umbra și tristețea temnițelor.

Amăreala noastră se consideră cu atât mai ales, cu cât iubiiții noștri întemnițați, spre eterna rușine a veacului, chiar în temniță sunt supuși unui regim special, aspru și crud.

Dar prigonirile n'sau mărginit numai pe aceste căi. Nu. Anul acesta rămâne însemnat mai ales prin faptul, că chiar legislatorii patriei par a-și fi propus ca scop crearea unor legi fatale atât pentru morala creștină, cât și pentru viața intimă a naționalităților. Prin votarea proiectelor de legi religioase s'a încercat un atentat la autonomia noastră scolară și bisericească, s'a aruncat între cetățeni sēmēnța răului și a negrului păcat, căci ce pōte fi mai îngrozitor pentru o societate, decât dacă i-se slăbește simțul moral, i-se nesocotesce religia, i-se destramă credința, ce vécuri de-arēndul a menținut ordinea în stat și iubirea între concetățeni.

Ce se mai țicem apoi pe legea colonisărilor, contra căreia protestaserăm cu toții, socotindu-o fă-ută anume pentru a slăbi elementul român, pentru a produce frământări în populația rurală, frământări, care numai înspre înflorirea patriei nu pot fi.

Cu cât prigonirile se înțețiau, cu cât nedreptățile se îngrămădău, cu atât mai mult întrēga suflare românăescă își îndrepta cugetul spre aliații noștri slovaci și sërbi care ați nu ne sunt numai concetățeni, nu ne sunt numai aliați, dar ne sunt frați. Ne-au înfrățit durerile comune, în care ne abatem, ne unesc aspirațiunile mari, care încaldesc inimile și ale unora și ale altora. Pentru că români, sërbi și slovaci, deopotrivă îndurăm nedreptățile aceluiași regim nefast, și érăși cu toții suntem dornici de libertățile cetățenesci, de tigna și mulțumirea vieții omenesce.

În măsură ce trece vremea, ne convințem și noi, că naționalitățile năpăstuite tot mai mult suntem avasitate una la alta, că numai din luptă noastră comună pōte isvorii fericirea obștească și pacea pentru toți cetățenii patriei comune. Și dacă avem de adus laude bărbaților merițoși, care au inițiat apropierea între cele trei națiuni, tot așa nu putem în destul urgenta convocarea unui congres al naționalităților, ca astfel și de formă să se deo o strălucită dovadă, să se pecetluască așa țicend frăția sinceră, ce unesce ați pe sërbi, pe slovaci și pe români.

Numai prin puteri unite vom putea ajunge, ca în patrie dreptatea, ér nu bunul plac să domnescă. Numai prin astfel de solidaritate, adetătorii puterii publice vor fi readuși la adevărata lor valōre. Suntem datorii să lucrăm în acēta direcție nu pentru cauza națională numai, dar în interesul cel bine înțeles al patriei. Pentru-că nu pōte fi indiferent, ci din contră: e de mare însemnătate pentru progresarea statului, dacă majoritatea cetățenilor sunt mulțumiți și lucrēză cu rlvnă pe toate terenurile, și dacă nu sunt siliți să-și mistue forțele într'o muncă sterilă

contra apăsătorilor, care din orgoliul național s'au înstăpănit asupra noastră a naționalităților nemăgiare. Dacă am fost însē supuși multor lovituri și dureri, nu este mai puțin adevărat, că mare mângăiere a trebuit să simțim cu toții, vēđēnd că tribunala lumii civilizate a osândit pe apăsătorii noștri pentru sōte nedreptățile lor, ér pe noi ne-a luat sub scutul său generos. Foi mari din Europa intrēgă, bărbați de stat și literații care fac podōba acestui secol au scris favorabil pentru noi.

Astfel cauza română a ajuns a fi discutată și aprețiată în cercuri tot mai largi.

De luni de zile, cestia română se discută în presa europeană și cu toate opiniile guvernului de a seduce pe de o parte opinia publică, ér pe de altă parte de a ne ademenii prietenii, cauza noastră este ați obiect de discuțiune până și în cercurile diplomatice. Ea a fost discutată în parlament și chiar cel mai înalt ar-opag al politiceii monarhiei noastre silit s'a simțit ca zile de arēndul să o discute.

Mult sprigin moral ne au dat indeosebi frații noștri latini.

Monumentala operă „Vocile latine“ sunt o clasică mărturie, că în toți urmașii marilor coloni romani vieză încă puterea ce i-a ajutat pe strămoșii noștri să fie mari: iubirea, alipirea fratelui cătră frațe.

Francezi, spanioli, portugezi și italieni au grăbit să trimită fraților lor din Carpați cuvinte dulci, cuvinte de mângăiere și mai ales cuvinte de încurajare, sub ale căror impresii par-că ne înalțăm; ér pe adversarii noștri i-au zăpăcit.

Dacă fericii ne-am simțit putēnd să înregistrăm adesiunea fraților noștri latini din depărtări, cu atât mai ales inimile noastre au tresătat auzind vocea de încurajare a fraților noștri de peste Carpați, care cu atăta iubire spriginesc cauza noastră.

Dela un capēt la altul, regatul român s'a sculat în picioare. A protestat cu tărie când asupra noastră se porniau cete cu gând să ne frângă. Au dat, prin atătea adunări, iubirii lor pentru noi o formă pe cât de maiestōsă, pe atât de impunētoare.

Asupra acestor cestiuși și-a ținut de datorie comisia adunării de ați să vē atragă atenția, fraților români. Acestea li-s'au părut momentele mai însemnate petrecute în anul trecut.

D vōstră, alegētorii de frunte, sunteți forul cel mare cărui îi incumbă dreptul și datorii să chibzuiți asupra celor petrecute și cu bărbăție toți să vē spuneți cuvēntul.

Veți auzi din graiul dlui P. Truța cele opt puncte, în care comisiunea d-vōstră a formulat proiectul de rezoluțiune. Și dacă vi-se vor parea că ele corēspund situației politice a noastre, dacă veți simți că comisia d-vōstre a pătruns în sufletul și mintea d-vōstre, a înțeles aspirațiunile ce încaldesc mult înțercatul nostru popor, le veți primi și le veți proclama de ale d-vōstre.

Veți cerne, prin mintea d-vōstre luminată, veți curăți prin inima d-vōstre plină de a poporului iubire, tot ce de interes vi se va păre pentru mersul înainte al cauzei naționale.

Comisia să mângăie, că a lucrat după cea mai bună a sa chibzuire și în frățescă armonie, ce totdeuna a caracterizat pe români în momentele grele ale vieții lor naționale. Dacă cu aceeași dragoste veți primi și d-vōstră rezultatul deliberărilor noastre, un bun lucru vom fi făcut.

Așa să ne ajute D-đeu!

Noutăți.

Prelegeri publice. La inițiativa comitetului reuniunii femeilor române din Sibiu se va arangia un ciclu de 12 prelegeri publice în favorul fondului reuniunii femeilor române. Prelegerile se vor țocepe Duminecă, în 9 l. c. n. la 4^{1/2} ore în locul societății de lectură din loc (strada Baier Nr. 1 „Albina“ parter). Prețul de intrare pentru intrăg ciclul 2 fl.; ér de prelegere 20 cr. de persoană. Prima prelegere o va ține dl Ioan Popovici, prof la scōla civilă a Asociațiunei: „Chinezii și japonezii“.

Censură de avocat. Ni-se anunță din M.-Oșorheiu, că dl Dr. Zosim Chirtop,

a depus la 1 Decembre n. c. înaintea tablei reg. de acolo censura de avocat cu succes distins.

* * *
† **Augusta Glodar**, prima profesōră diplomată a scōlei froebeliane române din Brașov, ficea profesorului pensionat Dr. V. Glodariu dela gimnasiul nostru din Brașov, a reposit Vineri dimineța în etate abia de 23 ani. La scirea ce o aduce „Gaz. Trans.“ adaugo: Augusta Glodariu a fost o profesōră esemplar de consciințōsă și peste măsură devotată misiunei sale. Prin mōrtea ei, institutul nostru froebelian a îndurat, fără indoelă, o pierdere forțe simțită și greu de reparat.

Anunțul funebreal din partea familiei e următoriu: *Augusta Elena Glodariu*, profesōră diplomată la scōla froebeliană greco-orient lă română, după suferințele grele de morbus Brighti în etate de 23 ani, împărțită cu santele taine, își dete nobilul și curatul său suflet ați la 6 ore dimineța în mâinile Creatorului.

Despre acēta irremediabilă pierdere în-cunoscințăm cu inima plină de durere pe toate rudeniile, pe toți amicii și cunoscuții.

Rēmășițele pămēntesci ale repositaei se vor ridica Duminecă în 20 Novembre st. v. la 2 ore p. m. din locuința pămēntescă, ulița Prundului Nr. 20 și se vor înmormēnta în cimitirul bisericii Sântului Nicolae din Scheiu. Brașov, 18 (30) Novembre 1894. Dr. Vasile Glodariu, profesor ca tată, Filotea Glodariu, ca mamă, Aurelian, Constantin, Iosefina, ca frați și soră. Serafima, ca mătușe, Luisa, ca cumnată. Fie-i țerina ușōră și memoria binecuvēntată!

* * *

Raportul ministrului de culte și instrucțiune publică. În zilele trecute s'a așternut parlamentului unguresc un raport al ministrului de culte, care arată starea în care se află învățământul popular. Din raportul acesta estragem următoarele date: Numărul copiilor obligați a frecuenta scōla a crescut dela anul 1869, aprosimativ cu 20.000 la an. În anul trecut crescerea a fost de 98.900. De present sunt obligați să frecventeze scōla 2,769.014. Numărul copiilor cari frecventēză de fapt scōla e de present de 2,233.315=80.6% din cei obligați la instrucțiune; dela 1869 s'a înmulțit cu 45.000 ér în anul trecut cu 62.600. Scōlele se urcă la numărul de 26.942, dela anul 1863 s'a înmulțit la an cu 131; în anul 1893 cu 25. Numărul învățătorilor e de 25.752, augmentat dela 1869 cu 331 la an, în anul 1893 cu 247. Pentru întreținerea scōlelor populare s'au spesat în anul trecut 16,600,000, ceea ce va să însemneze că dela 1869 aceste cheltueli s'au augmentat an de an cu 530.000.

Pentru scōlele noastre romănesci nu se spesază nici un cruceriu.

* * *

Românii din Silesia. Cetim în „Constituționalul“: D. Burada, cunoscut prin cercetările asupra imprăscierii românilor prin Turcia, pe la Adriatică și prin Europa centrală, a găsit pe lângă Teschen, capitala Silesiei de jos, sate întregi locuite, după a sa părere, de români, căci — spune dēnsul într'o scrisōre din Teschen — portul ciobanului, o mulțime de cuvinte romănesci identice cu ale valahilor, ce locuesc în Valachisch-Meseritsch din Moravia, precum și numele de Valeș, ce au acesti locuitori, mărturisesc, că mulți din românii de odinōră au trecut în Moravia, au rēmas pribegiți pe aici. Așteptăm cu curiositate darea de sēmă pe care dl Burada o promite la întōrcerea sa în țară, încheie „Const.“

* * *
Conferență episcopescă. Episcopatul rom. cat. din Ungaria a făcut toate pregătirile pentru o nouă conferență de episcopi în curtea primățială. Dina acestei conferențe însē se va anunța numai după-ce se va sci țiuia, în care cele două proiecte de lege vor veni din nou la desbatere în casa magnaților.

* * *
O nouă fōie catolică (?) În zilele din urmă a apărut în Pesta o nouă fōie catolică sub numirea de „Katolikus autonomia“. În ea să face propagandă, ca catolicii să se împace cu situațiunea lor creată prin proiectele bisericesci. Fōia acēta să vede că este o întreprindere ovreiască, care stă sub firma Haas & Deutsch.

* * *

Un proces de presă în Budapesta. Procurorul de stat din Budapesta a intentat foii „Olvasd“ din Pesta proces de presă pentru vătēmarea Majestății. Acest proces s'a pertractat în 29 Novembre înaintea curții cu jurați din Pesta. Procurorul de stat a cerut pedepsirea acusatului autor al articolului încriminat, pe basa §-ului 141 al codului penal, până la maximul de trei ani de zile temniță pentru că persōna regelui e sacrosanctă și neviolabilă, nu-i iertat nimenui să o asemeneze cu nimenea, și dacă totuși o face, atunci acēta în sine deja e crimă punibilă. Astfel dar nu i-a fost iertat autorului să asemeneze pe Kossuth Lajos cu M. Sa regele, căci persōna lui Kossuth stă forțe departe de Majestatea regelui.

Advocatul-apărător al acusatului, deputatul dietal kossuthist Visontai s'a nisuit într'o vorbire fulminantă să dovedescă că clientul n'a comis vătēmarea Majestății, căci preamărirea lui Kossuth Lajos nu învōlvă încă în sine vătēmarea Majestății regelui.

Terminându-se pertractarea, curtea cu jurați a enunciat verdictul unanim, că acusatul autor Seffer este autorul articolului încriminat, cu 11 contra 1 vot, că articolul nu conține vătēmarea de Majestate, și cu 8 contra 4 voturi că autorul nu este de pedepsit.

Tribunalul deci a achitat pe acusatul autor și a condamnat pe procurorul adecă statul, la solvirea tuturor speselor.

Foile opoșiionale raportând despre acest proces, spun, că guvernul s'a nisuit să obțină un verdict condamnătoriu pentru cultul lui Kossuth, însē nu i-a succed.

— Procurorul din Seghedin a intentat proces contra foii radicale sërbesce „Zastava“ din Neoplanta, pentru un articol intitulat: „Golgota naționalităților“, iseălit de pseudonimul Alliance. Rēspunderea pentru articolul încriminat a luat-o redactorul „Zastavei“ Milan Popovici. Motivul procesului, după cum spune „Pester Lloyd“, este aprobarea Memorandului și împrejurarea, că condamnării sunt arētați ca antelupători pentru adevăr și dreptate.

* * *
Din Sécădate ne scrie parochul nostru de acolo, dl C. Prie, că cu privire la scirea trimisă „Tribunei“ de un corospondent de acolo, că dēnsul nu a primit în scōla noastră ortodocsă pruncii gr.-cat. ci i-ar fi îndrumat la scōla de stat — dēnsul, parochul Prie, nu este de vină, deōrece frecventând scōla noastră 70 de prunci gr.-or. nu au putut fi primiți încă 38 de prunci gr.-cat. fiind un singur învățator. Comuna bisericească gr.-cat. din Sécădate, după-cum ne scrie dl paroch, de 9 ani nu mai are scōlă proprie și pruncii de atunci merg tot la scōla de stat, așa dar la acēta nu dēnsul e cauza.

* * *
„Tisza Kálmán!“ „Alföld“ din Arad primese dela corospondentul său din Nyiregyháza scirea următoare: „Soția lui Stefan Szép din Dōge a acusat mai zilele trecute la judecătoria cercuală pe Ioan Kálmán, fiind-că acesta o bănuia cu furt de găini. La pertractare Kálmán a recunoscut acusa, dar el din a sa parte încă a făcut o contrăpiră în contra nevetei lui Stefan Szép, fiind că ea l'a numit Tisza Kálmán, pe când el își are numele său cinstit. Judecătoria cercuală însē a respins contra-piră lui Kálmán, declarând, că a fi cineva numit Tisza Kálmán, nu însemnēză vătēmarea de onōre“.

* * *
Producțiunea aurului în lume. Din New-York să scriu următoarele: Până astăzi cel dintăiu isvor de aur din lume au fost Statele-Unite americane. Se vede însē că din bogatele băi de aur africane, ați-măne se va produce mai mult aur, decât în America. Directorul pietrilor scumpe din Statele-Unite americane Preston prefuesce producțiunea aurului din lume în anul 1894 la 174 milioane dolari; și astfel la anul viitor cu 4 milioane va fi mai mare producțiunea, în care Statele-Unite americane participă cu 43 milioane dolari, Africa cu 40 milioane și Australia cu 38 dolari. În anul trecut producțiunea aurului a fost: în America 36 milioane, în Africa-sudică 29-30 milioane, în Australia 35-68 milioane dolari. Cealaltă parte se produce în Europa și în Asia. E interesant să scim, că producțiunea aurului în Africa creșce grozav; în deceniul trecut abia s'a produs acolo aur în preț de câteva milioane dolari și est-timp producțiunea să urcă deja la

cifra de 40 milioane dolari. Și că se poate produce această cantitate de aur în coloniile Africii-sudice, acesta a constat-o și prim-senatorul de băi, prusianul Sehmieser. Americanul Prestva ține, ce-i drept, producțiunea aurului suficientă pentru Statele-Unite, dar observă, că totala esptoatare a băilor încă nu a urmat.

Un tragic sfârșit al unei nunți.
În comuna Hidiș s'a întâmplat Joi (29 Novembre) noaptea o grănică nenorocire. Vre-o 15—20 nuntași, reîntorcându-se acasă dela o nunță ținută afară din sat la o depărtare de o jumătate de oră și având să treacă prin pădure au răzescit calea, mai ales că pădurea era întunecată de o teribilă ne-gură. Despărțiți fiind în grupe, pentru ca să aflu adevărata cale, o grupă de aceasta a fost atacată de o cătă de lupi. Deodată s'a aușiră din toate părțile nise infricioase și pete de desperare și în momentul pericolului cei mai mulți începură să fugă. Trei spre-dece dintre dînșii abia a doua și au ajuns acasă, rupți de oboselă și cu fețele desfigurate de spaimă astfelu, că abia au putut fi cunoscuți. Cei mai mulți erau plini de sânge, încărcăți de rane, de mușcături și cu capul despoiat de pele. Cinci inși au murit între cele mai cumplite dureri, alții zac greu răniți în pat, er doi inși, Grigorie Veselean și Teodor Suciu nu se află nicăiri probabil că au fost mâncați de fiare. Omenii din sat au plecat cu furci de fer și cu săcuri, ca se caute locul catastrofei, n'au aflănsă decât urme de sânge prin zăpadă.

Corespondențe particulare

ale „Telegrafului Român”.

Sibiu, în Novembre 1894.

(Incheiere.)

Călătorind mai înainte pe Câmpia preste Sabad, am ramas în acest sat câteva ore. Er atunci acolo biserica de lemn tare veche, curtea biserici și grădina casei bisericesti rău îngrădite, pe mai multe locuri puteau intra în curtea bisericii și în grădina casei bisericesti vite, porci etc. Era atunci în Sabad un preot Danila, care mai târziu a fost transferat de acolo și înlocuit cu preotul Ciodi. Acesta vându că în duminică și alte zile de sărbători biserica era cercetată de tare puțini parochieni fără ca să facă vorbă multă au căutat după cauza necercetării bisericii și după ce a știut că sătenii în loc de a merge la biserica, merg în cărcima jidanului și acolo petrec anteamăda, a intrat în o duminică fără veste în cărcima, care era indesuită cu săteni. Cu vorbe blânde și părintesci au scos parochienii din cărcimă spre mirare și necasul cărcimariului. Carii dintre parochieni au fost în vestminte de sărbătoare, au mers cu preotul respectiv deadreptul la biserica, ceialalți li au promis a merge încă la biserica după ce se vor îmbrăca acasă și s'au și ținut de vorbă.

Amintitul preot a fost pentru cărcimariu daunos, dară de mare folos sătenilor, căci el a introdus în incoetul usul căt sătenii se duceau în duminică și zile de sărbători după amiazi la jocul tinerilor în sat, acolo și petreceau, tare puțini mergeau în sărbători în cărcimă și așa mulți cruceri, cari s'ar fi dat pentru beuturi spirituoase și falsificate, au ramas în pungile lor, așa că copii nu răbdau fôme și în anii următori au edificat cu inițiativă și buna cumpenela a acelu preot una biserica spațioasă de petra cu un interior decorativ și esterior plăcut. Curtea bisericii, a scô-

lei, curtea și grădina casei bisericesti au îngrădit-o cu pалан pe lângă care au sădit arbori. În grădina casei bisericesti au sădit în ordine pomi de specie nobilă, vie și o au cultivat căt era o adevărată plăcere a privi la acele așezăminte. Eță ce pôte să facă un preot bun în comuna sa. La anul 1879 sau 1880 acest preot a fost la cererea sa transferat la Săcal.

Poporul nostru este blând și ascultătoriu în genere și purtătorii noștri de patrafire pot face mult, pot evita căderea lui în miseria, dacă să silesc a-l lumina, a-lu reținea dela folosirea escesivă beuturilor spirituoase etc. Timpurile sunt grele, dar tocmai în timpuri așa grele omul trebuie să și îndoiască bărbăția în lucru, chiar și mișcarea și mergerea să i fie ca ceea a furnicilor prin ce încă se câștigă timp pentru lucru; apoi pre cel muncitoriu l'ajută și D-deu și lucru cu bărbăția învinge tôte. Nu este însă de ajuns, ca omul să lucre și să câștige numai, ci este neîncungiurat de lipsă ca omul să pună mare prețiu pre bani, se-i dee din mâni cu socotelă bună.

Numai munca, reținerea dela beuturile spirituoase, dela împrumuturi de bani dela cămătari, chiar și dela bance streine de credit, cari adeseori sunt fără cruțare și ținerea de moșile care le are, cum ține faurul cu clestele ferul scos din foc, pôte scuti pre om de starea de proletariat. Negândirea la viitoriu, necumpețul, face ca răul să crească și răul crește cum crește lavina de neună tot mai mare în fuga ei pe del înjos, prindend tot mai multă neună pe ea.

Este de recomandat dară economilor nostri multă tragere de sémă, căci omul prin cumpet și cruțare își pôte face fericirea pământescă, dar de altă parte prin negrige pôte ușor ajunge la miserie și săracie. Ca ômenii cumiți trebuie să ne ferim de acesta.

G. Tăbăcar.

PARTEA SCIENTIFICĂ ȘI LITERARA

Țera noastră.

Descriere poporală a Ardélului
de
Silvestru Moldovan.

(Urmare.)

Dela Vinț pe Murș în jos sosim la satul Șibot, unde valea să lărgescă și pe țermul stâng al Murșului să estinde un mic și plăcut șes, mărginit spre apus de ramuri sudice de-ale Munților-Apuseni (Zărand) și de valurile Murșului, cari curg pe la pôlele lor, er la meșădi hotărit de munții Șebeșelului. El se estinde dela Șibot până la Orăștie și Turdaș și este percurs de-alungul lui de drumul de țară și de calea ferată. Acest șes se numescă Câmpul-Pânii, avendu și numele probabil de acolo, că în întinsul său este acoperit vara de țarine bogate și roditoare cu grâu galbin, ca aurul. Și când românul în arșia sôrelui își cultivă holda pe acest câmp în-cântător, ca pe o arenă, o șoptă tainică, rēmasă din vremuri din bētrâni îi vestescă, că el lucră țărta udată de sângele moșilor săi. Udat a fost acest câmp de sângele ardelenilor înainte de acesta cu 400 de ani, în ziua de 13 Octobrie 1479. În acest an intră în Ardél pe la Pôrta de Fer begul Ali cu o armată puternică de turci, voinde să rēsbune înfrângerile de mai înainte ale turcilor, suferite în Ardél. El străbătu până la A-Iulia, jefuind și robind locuitorii. Voevodul Ardélului Stefan Băthori adună în pripă o ôste mai mică de ardeleni, compusă

din români*) sași și unguri. Ostile să în-tîlniră pe Câmpul-Pânii și aici se încinse o luptă înverșunată pe mörte și vieță între ardeleni și turci. Ea dură până înspre sara zilei, când turcii se credeau a fi învingători, dar atunci sosi în fuga mare ôstea bănășenă sub conducerea românului Paul Chinez, banul Timișorei și lovi cu putere armia turcescă. Turcii, strîmtoși între două focuri, fură învinși și vre-o 30,000 remaseră morți pe câmpul de luptă, dar și dintre ardeleni cădură la 10,000. Undele Murșului să înroșiră de sânge, ducend la vale vestea despre învingerea strălucită a ardelenilor.

Oștenii căduți în luptă au fost îngropați în un morôent comun, în stânga dela drumul de țară de aji. Pe movila mormentului, Băthori a ridicat o capelă, er după ce acesta s'a ruinat, s'a făcut în locul ei un mic monument. Nimicindu-se și acesta s'a ridicat în anii din urmă în amintirea luptei dela 1479 un nou monument, în apropierea imediată a stațiunii dela Șibot.

Locul cel mai însemnat pe Câmpul-Pânii este orașelul Orăștia, aflător la pôlele munților Șebeșelului, lângă riulețul Orăștiea. El este oraș vechiu, în care precum și în împrejurimea lui s'au aședat și sași, la venireă lor în Ardél. În privilegiul Andreian, dat sașilor de regele Andreiu II la 1224, Orăștia este designată ca punctul estrem spre apus al teritoriului locuit de sași; ea a fost centrul scaunului săsesc de asemenea numire. Orașul este aședat în o pozițiune plăcută, în depărtare de 3 km dela stațiunea călei ferate și cu casele și stradeie sale curate ne face impresiune bună. El n'a fost înecunjurat cu ziduri, ca celelalte orașe săsesci, dar s'a aflat în mijlocul său un castel, întărit cu ziduri (cam de doi stângeni de nalte), avend cinci turnuri și o bastionă, care apēra intrarea principală a castelului. Astăzi aceste sunt în mare parte ruinate. Intre zidurile ruinate ale acestui castel să află biserica luterană și reformată, apoi gimnasiul unguresc-reformat, primăria ș. a. La marginea de cătră apus a orașului este casa societății de tir, înecunjurată cu un parc frumos. Afară de aceste să mai află aici o scôlă elementară săsescă și mai multe reuniri.

Pentru români Orăștia este loc însemnat, avend ei aici mai multe aședeminte culturale.

Numărul locuitorilor e- de 5650, români, sași și unguri. Românii însă față de celelalte două popore sunt în maioritate, în număr de 2711, pe când sași sunt 1371, er unguri 1437. Românii au aici o scôlă elementară superiôră, cu 3 învățători, un institut de bani înfloritor („Ardelena”) și o tipografie. Aici să află mai departe scaunul la două protopopiate române. De cel grorient. numit al Orăștiei, să țin 30 de parochii și puține filii, cu 21,237 de credincioși, er cel gr-cat. care își are numele dela Cugir (districtul Cugirului) și aparține episcopiei Lugoșului, să compune din 14 parochii și câteva filii, cu 5041 de credincioși.

Portul românilor din Orăștia este următorul:

Femeile măritate pörtă pe cap, în zile de sărbătoare niște chindeie (învelitoare) albe cu flori de ață albă, pe cari le cumpără din prăvălii. Materia din care sunt făcute se numescă în termin poporal selie.

Subt acest pachiol sunt aședăți pe cap așa numiți corni (cosite) făcuți din lână ne-gră și cari să împletesc împreună cu perul natural. Tot ca învelitoare la cap se mai folosesc și cărpe de pēr cu diferite flori pe cari le pörtă mai ales fetele. Aceste din urmă însă fără de corni, cari disting pe neveste de fete. La grumași pörtă cele tinere mărege albe de sticlă, cam două-trei sîre. Trupul e îmbrăcat cu cămașă albă de giolgiu

*) Românii au format aripa dréptă în linia de bătaie,

avend de încheietură la grumași un guler cusut cu mētase. Peste umeri și mâneci sunt cusuți pui cu mētasă de diferite colori. Mănecele cămașei să termină în niște brățare cusute și chindisite întocmai ca și gulerul. Mijlocul este încins cu brău național cam de lățimea palmei, sau cu o curea de pele, de aceeași lățime. Peste cămașe să pörtă peptariu de pele de ôie, garnisit cu flori de ibrișin seu de catifea ne-gră.

Peste peptariu să pörtă o scurteică (laibăr) de postav ne-gru, cupțușită cu pele de miel.

Dela brău în jos atărnă înderăpt crătintă sau opregul. Crătintă o țes femeile din lână colorată cu mai multe colori și e lucrată fôrte frumos.

La marginea din jos a crătintei sunt lăsați cam de o palmă ciucuri, cari acoperă călcăele. Dinainte să pörtă șurțe de pēr sau mētase, de regulă două de odată.

În picioare să încălță vara de obicei cu păpuci, êrnă cu cisme cu călcăie înalte.

Bărbații pörtă pe cap în timpul verei pëlării negre cu fundul în formă de semiglob și cu pârți proporționați, êrnă căciuli negre din pele de ôie țuguete (în formă conică).

Trupul să îmbracă cu o cămașă albă de giolgiu seu bumbac, cusută la guler și la mâneci cu altițe de mētase sau arniciu.

Peste cămașe este încins mijlocul cu un șerpariu din pele grôsă de vițel, de colôre roșietică, cam de două palme de lat.

Peste șerpariu să pörtă un peptar de ôie, chindisit cu diferite flori și figuri de ibrișin. Acest peptar este la pept înfundat și să îmbumbă subșuôră la stânga.

Preste peptar să pörtă suman din pânură albă, care ajunge până la solduri. Acesta mai are și numirea de laibăr sau scurteică.

Êrnă să ia pe deasupra un ccjoc alb, chindisit cu ibrișin, ca și peptariul și lung până la genunchi. Să pörtă apoi ciôreci de pânură albă, și picioarele să încălță în zile de lucru cu opinci, er în cele de sărbătoare cu cisme, călțuni seu păpuci.

Asemenea acestuia este portul în tot jurul Orăștiei, pe Mureș în jos până la comuna Spini, de unde mai la vale să schimbă cu totul. (Va urma)

Bibliografie.

A apărut:

„Rândunica” Nr. 24, cu următoriu sumariu:

„La Solferino devale” de I. C. Panțu. — „O, mamă!” de Petrea dela Cluș. — „Vorbă slabă” de Brebenel. — „Mă tem” de Elena din Ardél. — „Timpuri caracteristice” de Theophrast. — „Scrisor.” de Ilie Demetrescu. — Rămurele: „Impresii de călătorie” de Ilie din Urseni. — „Feliurite” **.

— „Vatra” Nr. 22 cu următoriu sumariu:

„Din amintirile amicului meu” de St. Basarabean. — „Zei vechi zei noi”, (poesie) de V. D. Păun. — „Lube-te și iartă” de P. A. S. — „Mara” de Ioan Slavici. — „Scrisôrea” (poesie) de Ioan I. Tăutu. — „Sorbona” (tipuri bucurescene) de St. Basarabean. — „Cultul morților” de Gr. Vasiliu. — „Sfârșitul lumei” de Camille Flammarion (traducție) de I. C. Măsim. — „Intrăgă-mi viața” de George Murnu. — „Fel de fel” **.

Ilustrațiile:

Iarna. — Cea dintăiu țigare. — Iarna la Țară. — O sară în orient. — Flora — lumea din orient și lumea din occident. — O romană

Sosirea și plecarea trenurilor dela Sibiu.

I. Trenurile sosesc la Sibiu.

Dela Copșa (Budapesta, Predeal):

La 4 ore 16 minute, dimineța, tren de persône.

La 1 oră 26 minute, ziua, tren de persône.

La 9 ore 23 minute, sara, tren micst.

Dela Făgăraș:

La 7 ore 28 minute, dimineța, tren micst.

La 8 ore 30 minute sara, tren micst.

II. Trenurile pleacă dela Sibiu.

La Copșa (Budapesta, Predeal):

La 7 ore 44 minute, dimineța, tren micst.

La 4 ore 49 minute, ziua, tren de persône.

La 10 ore 45 minute, sara, tren de persône.

La Făgăraș:

La 4 ore 36 minute, dimineța, tren micst.

La 1 oră 40 minute, ziua, tren micst.